

Identificació de l'expedient

Informe relatiu a l'expedient EDU_169_2019, sobre la sol·licitud d'informe d'impacte de gènere.

Fet

La Direcció General de Formació Professional Inicial i Ensenyaments de Règim Especial del Departament d'Educació ha fet arribar a aquest Institut (data d'entrada 10/12/2019) la proposta de decret de l'oferta formativa i dels requisits de les escoles que imparteixen ensenyaments no reglats de música i de dansa.

Fonaments jurídics

1. Normativa base sobre igualtat i transversalitat de la perspectiva de gènere

- a) Articles 2 i 3.3 del Tractat UE, on s'estableixen la no discriminació i la igualtat entre dones i homes com a valors comuns als Estats membres de la UE, i es formalitza el compromís de fomentar la igualtat entre dones i homes.
- b) Articles 8 i 10 del Tractat de Funcionament de la UE, on s'estableix que en totes les seves accions la Unió Europea tindrà per objectiu eliminar les desigualtats entre homes i dones, i promoure la seva igualtat.
- c) Compromís estratègic per a la igualtat entre dones i homes 2016-2019, actual full de ruta de la Comissió Europea per avançar en l'assoliment de l'equitat de gènere.
- d) L' Estatut d'autonomia de Catalunya, als seus articles 4.3, 19, 41 i 153, quant al reconeixement i garantia dels drets de les dones i la igualtat d'oportunitats entre les dones i els homes, i la transversalitat en la incorporació de la perspectiva de gènere i de les dones.
- e) La Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, desenvolupa els preceptes estatutaris en matèria d'igualtat de gènere i dret de les dones i estableix mesures transversals en tots els ordres de la vida, amb la finalitat d'eradicar les discriminacions contra les dones.

2. Normativa sobre l'informe d'impacte de gènere

- a) L'article 64.3.d. de la Llei 26/2010, del 3 d'agost, de règim jurídic i de procediment de les administracions públiques de Catalunya, estableix que els projectes de disposicions reglamentàries han d'anar acompanyats, entre d'altra documentació preceptiva, d'un informe d'impacte de gènere.
- b) L'article 3 lletra g) de la Llei 11/1989, del 10 de juliol, de creació de l'Institut Català de les Dones, en la redacció donada per la Disposició final Primera de la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, estableix que corresponen a aquest Institut elaborar i emetre els informes d'impacte de gènere i, en tot cas, els informes a què fa referència, entre altres, l'article 64.3.d. de la Llei 26/2010, precitada, tràmit intern que es dona per complert amb aquest document.

3. Anàlisi terminològica del text articulat presentat

- a) El principi vuitè de l'article 3 de la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, estableix que els poders públics, entre els quals s'inclou l'Administració de la Generalitat, han de fer un ús no sexista del llenguatge que eviti l'expressió de concepcions sexistes de la realitat i els usos androcèntrics i amb estereotips de gènere, i han de promoure un llenguatge respectuós amb les dones, amb les minories i amb totes les persones en general en l'atenció personal i en tota la documentació escrita, gràfica i audiovisual.
- b) La Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, obliga els Poders Públics a implementar un llenguatge no sexista en l'àmbit administratiu i el seu foment a la totalitat de les relacions socials, culturals i artístiques (article 14.11).
- c) La Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, de l'any 2011, de la Direcció General de Política Lingüística, proposa una sèrie de solucions per evitar que aquests textos incloguin formes androcèntriques i generin disfuncions amb la normativa citada anteriorment.

Aquesta guia es pot consultar en la següent ruta:
http://llengua.gencat.cat/ca/serveis/informacio_i_difusio/publicacions_en_linia/classific_temes/temes_opuscles_divulgatius/guia_usos_no_sexistes.

Atès el seu contingut, cal ressaltar que la proposta presentada no inclou cap terme androcèntric ni sexista i per tant, no presenta disfuncions amb la normativa esmentada.

4. Anàlisi del contingut del text articulat presentat

El món de la dansa i la música i, en conjunt, tot el món artístic tenen un paper molt important en la perpetuació dels rols de gèneres i els estereotips negatius ja que durant molt segles han estat la via de promoció de la cultura heteropatriarcal entre tots els estrats socials.

Una manifestació d'aquest problema és la manca de referents femenines en el món de la música. El fet que s'hagi invisibilitzat sistemàticament a les dones i les seves creacions és una de les causes per les quals les dones escullen els mateixos instruments i, prioritàriament, la veu. Un dels problemes és que en l'àmbit musical no es concep a la dona com a creadora. Lucy Green, investigadora britànica que va estudiar el problema de la manca de referents musicals entre l'alumnat de secundària en un institut del Regne Unit, va arribar a la conclusió de què la identitat sexual era una raó per a què els adolescents escollissin un instrument o un altre.

Aquests estereotips de gènere es veuen clarament a l'hora d'escollir els instruments. Victòria Palma, musicòloga, explica que són instruments que, més que pel so, es caracteritzen per la posició a l'hora de tocar-los i perquè no requereixen una gran força física. Les dones toquen, per exemple, l'arpa, que es toca pràcticament abraçant-la. Costa veure un home arpista, de fet, durant molts anys l'única dona acceptada en una orquestra era l'arpista. En contrast, un instrument tradicionalment molt poc femení ha estat el bandoneó, que es toca obrint i tancant les cames.

Aquests patrons de gènere es comencen a transmetre en les primeres etapes de la formació musical. És per això que és important treballar en una reforma del sistema educatiu i de la metodologia formativa que inclogui la història de les dones músiques en l'assignatura de música i que introdueixi diversitat de compositors i compositores i artistes, per tal que existeixin referents musicals tan femenins com masculins. Aquesta actuació ha d'estar guiada pels principis d'actuació dels poders públics definits en l'article 3 de la Llei 17/2015, d'igualtat efectiva entre dones i homes i, especialment, per l'apartat sisè:

En compliment del principi de perspectiva de gènere a què fa referència l'article 41 de l'Estatut d'autonomia i per a assolir la igualtat efectiva entre dones i homes, sense cap tipus de discriminació per raó de sexe o de gènere, la interpretació de les disposicions d'aquesta llei i totes les polítiques i actuacions dels poders públics s'han de regir pels principis següents:

Sisè. Perspectiva de les dones: els poders públics han de fer valer les aportacions de les dones en la construcció, el manteniment i la transformació de la societat; fer visibles i reconèixer les diferències, les singularitats i les particularitats territorials, culturals, ètniques, religioses, personals, d'edat, estat de salut, socioeconòmiques i d'orientació i identitat sexuals de dones i homes sense exclusions; reconèixer les dones com a subjectes socials, econòmics i polítics, i destacar les experiències vitals tant de dones com d'homes.

També en la dansa hi manca de perspectiva de gènere, especialment en el món occidental on hi ha hagut una important identificació entre la dansa i la dona. Es vincula la dona al cos —separat de la ment, del pensament— i al silenci —incapaç de transmetre valors, fruits intel·lectuals. Sovint, aquesta identificació ha convertit la ballarina en objecte i subjecte sexual i, així, se li exigeix un aspecte físic d'acord amb les conveniències estètiques i eròtiques masculines de cada època. No només en l'aspecte sinó també en els moviments podem observar aquests patrons de gènere. S'espera del ballarí que expressi masculinitat a través dels seus passos, gestos i actitud; mentre que a la ballarina se li demana que sigui femenina, amb moviments lleugers, controlats i elegants.

Aquestes manifestacions de gènere es transmeten als nens i les nenes a les escoles de dansa, sobretot les de dansa clàssica, lligant una art a l'expressió d'estereotips de gènere negatius. Resulta necessari examinar quina és el rol que s'assigna a la dona i a l'home en la dansa per tal d'evitar que es perpetuïn els rols de gènere. De fet, la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació recull aquesta reivindicació a l'hora de determinar els principis rectors del sistema educatiu, establint el següent en el seu article 2:

m) La coeducació i el foment de la igualtat real i efectiva entre dones i homes.

I en els objectius i finalitats de la Llei 17/2015, d'igualtat efectiva entre dones i homes en l'article 1:

e) Garantir que les polítiques públiques:

2n. Contribueixin a eradicar els estereotips culturals que perpetuen les diferències de gènere.

4t. Permetin que dones i homes, des de la diversitat, participin en condicions d'igualtat efectiva en la vida familiar, política, social, comunitària, econòmica i cultural.

En general, el rol dels poders públics i institucions consisteix en assegurar que les activitats formatives en l'àmbit de la dansa i la música inclouen la perspectiva de gènere i són una eina per a que totes les persones puguin desenvolupar el seu potencial en condicions d'igualtat tal com s'estableix en l'article 24 de la Llei 17/2015, d'igualtat efectiva entre dones i homes, respecte les manifestacions culturals:

Correspon a les administracions públiques de Catalunya dur a terme les actuacions següents:

b) Adoptar les mesures necessàries per a evitar tot tipus de discriminació per raó de sexe i promoure la igualtat efectiva en el terreny de la creació cultural i la participació de les dones en les activitats culturals, tenint en compte llurs realitats i aspiracions.

d) Fomentar que en les manifestacions culturals de qualsevol mena no es reproduïxin estereotips ni prejudicis sexistes, i promoure la creació i la divulgació d'obres que presentin innovacions formals favorables a la superació de l'androcentrisme i del sexisme, al coneixement de la diversitat ètnica, cultural i funcional dels diferents col·lectius de dones, i a la visualització de les diferents orientacions sexuals o identitàries de les dones.

e) Facilitar la promoció de manifestacions culturals de diferents procedències en què les dones siguin reconegudes i no menystingudes.

Conclusions

D'acord amb tot el que s'ha dit, l'aportació d'aquest Institut pel que fa a la proposta de normativa presentada a informe es concreta en les recomanacions següents:

Primera: afegir a l'article 2 amb el redactat següent:

“ 9. Vetllar perquè la perspectiva de gènere en el món de la dansa i la música estigui present en tots els nivells i activitats de formació ”

Segona: afegir a l'article 11.6:

“ 6. Les escoles de dansa han de tenir vestuaris adequats a la capacitat d'alumnes del centre i respectuosos amb la seva identitat de gènere.”

La presidenta